

M. te Velde

In deze bijdrage gaat het over de 'lotgevallen' van de verenigde gereformeerden in de eerste twee decennia na de Vereniging van 1892. Ik wil aandacht geven aan drie karakteristieke lijnen daarin, namelijk integratie, frictie en expansie. Aan het slot van het artikel wil ik enkele uit de geschetste ontwikkelingen voortkomende probleemvelden aanduiden, waar de Gereformeerde Kerken in Nederland in de jaren na 1910 met nieuwe kansen en bedreigingen te maken zouden krijgen.¹

1. Daadwerkelijke integratie

'Eerst dan zal de Vereeniging ten volle beslag hebben erlangd, zoo ook de samensmelting der plaatselijke Kerken tot stand is gekomen', zo luidde een van de 'Bepalingen' die bij de voltrekking van de landelijke vereniging werden aangenomen.² Daarom beginnen we - goed gereformeerd - in de plaatselijke kerk.

Bij de Vereniging waren op 17 juni 1892 700 gemeenten betrokken in 487 steden en dorpen. In 374 (77 %) van die plaatsen bestond er in 1892 óf alleen een Christelijke Gereformeerde óf alleen een Nederduits Gereformeerde kerk. Die ging voortaan Gereformeerde Kerk heten. En verder veranderde er voor zo'n gemeente niet veel.

Anders lag het in de 113 plaatsen (23 %) waar sinds juni 1892 een Gereformeerde Kerk A en een Gereformeerde Kerk B naast elkaar stonden, en soms ook nog een Gereformeerde Kerk C.³ Daar moest men met elkaar aan de slag om plaatselijk tot volledige eenheid te komen. De synode van 1892 had daarvoor een route uitgezet. Men moest met 'groote omzichtigheid' te werk gaan 'om geen onoverkomelijke moeilijkheden voor de toekomst te scheppen'. Ook bleef 'alle dwang vanzelf uitgesloten'.⁴

De eerste stap was, dat men in goede 'correspondentie' naast elkaar zou leven. De kerken A en B erkenden dan elkaars tucht, namen geen leden van elkaar

1. Voor een historisch overzicht van de betreffende periode zie: H.C. Endedijk, *De Gereformeerde Kerken in Nederland*, deel I, 1892-1936, Kampen 1990.

2. *Acta NGK/GKN* 1892 art. 91.

3. *Acta NGK/GKN* 1892 blz. 214-218.

4. *Acta NGK/GKN* 1892 art. 91.